

Мавзу: Педагогик лойиҳалаш ва педагогик технологиялар. “Таълимнинг интерфаол методлари “

- **Замонавий таълимни ташкил этишга қўйиладиган муҳим талаблардан бири ортиқча руҳий ва жисмоний куч сарф этмай, қисқа вақт ичида юксак натижаларга эришишдир.**

“Куч билим ва тафаккурда”
И.А.Каримов

■ Режа:

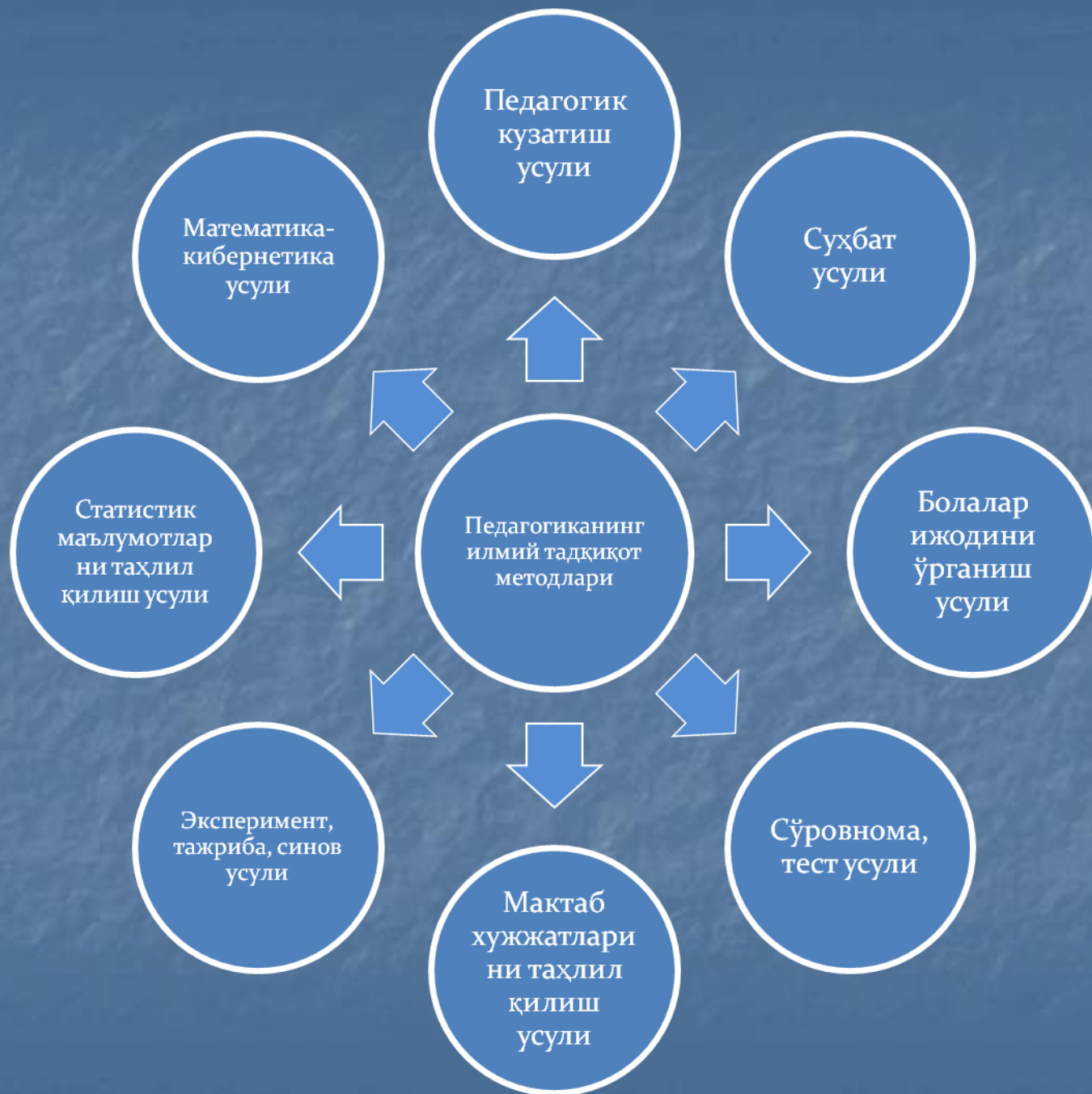
- 1. Таълимнинг сўз орқали ифодаланган методи ва бу туркумга кирувчи усуллар уларнинг ўзига хослиги, аҳамияти нимадалигини шархлаб беринг;
- 2. Таълимнинг кўргазмалилиги ва бу туркумга кирувчи усуллар, уларни ўзига хослиги, аҳамияти нимадалигини шархлаб беринг;
- 3. Таълимнинг амалий методи ва бу туркумга кирувчи усуллар, уларнинг ўзига хослиги, аҳамияти нимадалигини шархлаб беринг;

**“Мустақил фикрлаш
ҳам катта бойликдир”
И.А.Каримов**

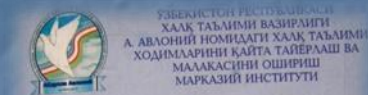
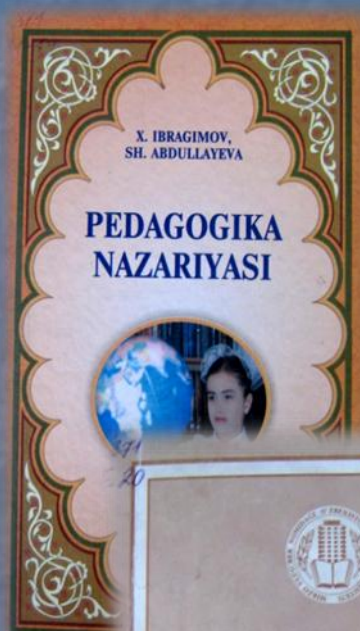
(“Юксак маънавият
енгилмас куч”.Т.2008й)

Интер инглиз тилидаги ‘интер’ олд қўшимчасидан иборат бўлиб, у том маънода ўзаро таъсир йўналганлик маъносини англатади. Бу ерда интер сўзи кенг доирада халқаро миқёсдаги таъсир ҳаракат йўналганлик мазмунига эга. Интер фаол атамасига келсак, у ‘interactiv’ яъни кенг халқаро миқёсдаги ҳаракат фаоллигини билдиради. Лотинча интер сўзининг маъноси – ички потенциаллик имконий қувват дегани.

Педагогика таълими манбалари

Замонавий дарс

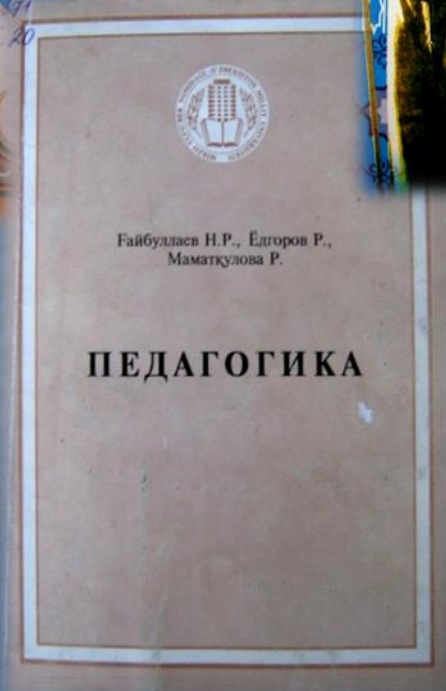

SQAROVA, M. XA
M.S. NISHONO

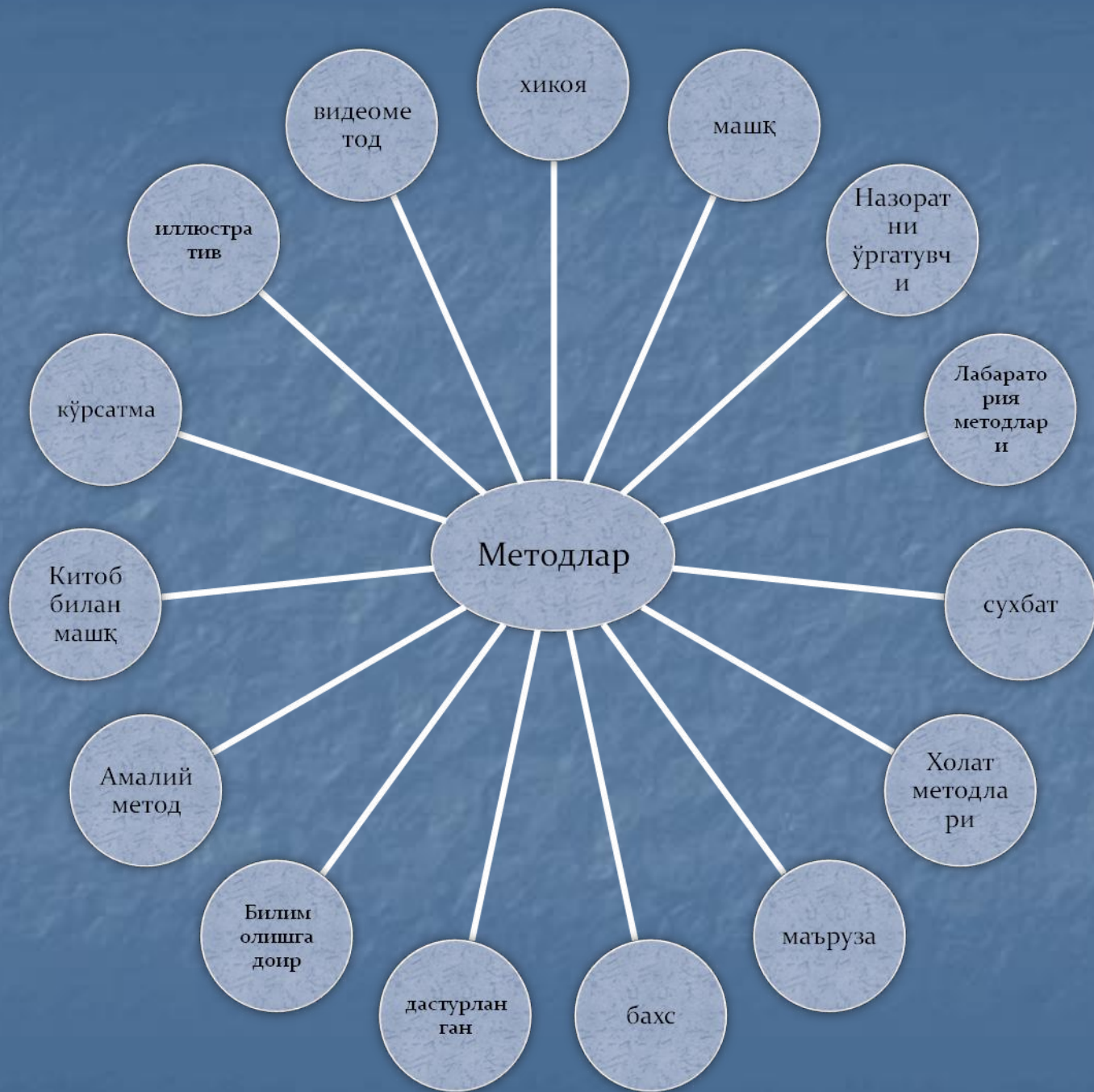
МААКА ОШИРИШ
УАММОЛАР, ИЗЛАНИШЛАР, ЕЧИМЛАР

PEDAGOGIKA

2009

Таълимнинг янги модели
жамиятда мустақил
фикрловчи эркин шахснинг
шаклланишига олиб
келади”.

И. А. Каримов

Таълим методлари

```
graph LR; A[Таълим методлари] --> B[1. Ўқув материални оғзаки баён қилиш методи]; A --> C[2. Кўргазмалилик методи]; A --> D[3. Амалий машғулотлар методи];
```

1. Ўқув материални оғзаки баён қилиш методи

2. Кўргазмалилик методи

3. Амалий машғулотлар методи

Таълим методининг
“маънавий ижодий усули”

А)
Ўқувчиларда билишга
қизиқишни уйғота
билиш

Б)
Ўқувчиларнинг эгаллаган
билимига ва тажрибасига
асосланган холда масала
қўйиш ҳамда уларга
суяниб масалаларни
тахлил қилиш

В)
Ўрганиш керак
бўлган муаммо
устида мустақил
фикр юритиб,
хулоса олишга
эришиш

**“Мустақил фикрлаш ҳам катта
бойликдир”**

И.А.Каримов

**(“Юксак маънавият
енгилмас куч”.Т.2008й)**

Таълим методлари классификацияси

Анъанавий метод

Оғзаки
иждод

Кўргазмали
ўқитиш
методи

Амалий
методлар

Таълимнинг махсус методлари ёки ноанъанавий методлар

Таълимни
стимулла
штириш
методи

Фаол
ўқитиш
методи

Масофа
вий
таълим
методи

Таълимда
рағбатлан
тириш ва
жазолан
методи

Компьютер
дастурлари
ёрдамида
ўқитиш
методи

Дуал
таълим
методи

Таълим методлари қўйидаги гуруҳларни ўз ичига олади

Биринчи гуруҳ усуллари – сўз орқали узатиш ва информацияни эшитиш орқали қабул қилиш усуллари (оғзаки усуллар: хикоя, маъруза, суҳбат ва бошқалар)

Иккинчи гуруҳ усуллари – ўқув информациясини кўргазмани узатиш ва кўриш орқали қабул қилиш усуллари (кўргазмани усул, тасвирий, намойиш қилиш ва бошқалар)

Учинчи гуруҳ усуллари – ўқув информациясини амалий меҳнат ҳаракатлари орқали бериш (амаллий усуллари, машқлар, лаборатория ишлари, дастур тузиш, педагогик масалаларни ечиш, меҳнат ҳаракатлари ва бошқалар)

Кўрсатмалилик методи

Лаборатория машғулоти турлари

Намойиш этиш

тасвирлаш

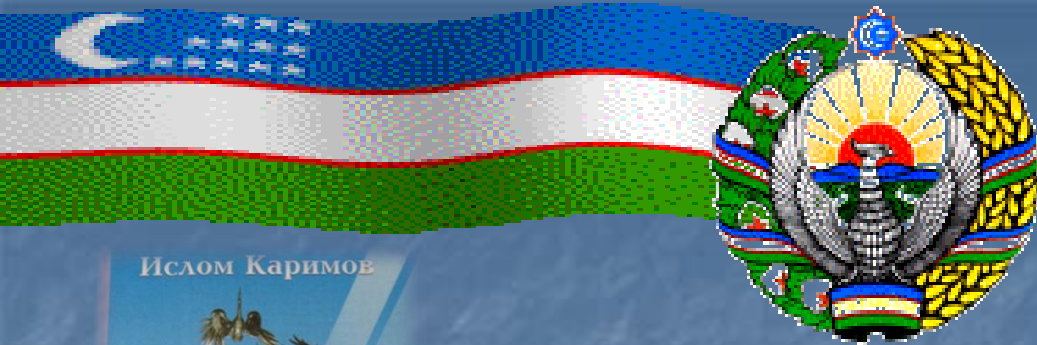
экскурсия

кузатиш

Тажриба ёки синов ўтказиш

Тегишли асбоб ёки қуроллар орқали маълум объектни ўлчаб кўриш

Олинган натижани умумлаштириш ва хулосалаш

Ислом Каримов

ЮКСАК
МАЪНАВИЯТ –
ЕНГИЛМАС КУЧ

**“Баркамолавлод – Ўзбекистон
таракқиётининг пойдевори”**

И.А.Каримов

Оғзаки баён қилиш
методлари

```
graph LR; A[Оғзаки баён қилиш методлари] --> B1[A) ҳикоя қилиш]; A --> B2[Б) ўқув материални тушунтириш]; A --> B3[В) мактаб маърузаси]; A --> B4[Г) суҳбат]; A --> B5[Д) дарслик ва китоблар билан ишлаш];
```

А) ҳикоя қилиш

Б) ўқув материални тушунтириш

В) мактаб маърузаси

Г) суҳбат

Д) дарслик ва китоблар билан ишлаш

Иккинчи гуруҳ усуллари – ўқув информациясини кўргазмали узатиш ва кўриш орқали қабул қилиш усуллари (кўргазмали усул, тасвирий, намойиш қилиш ва бошқалар)

Кўрсатмалилик методи

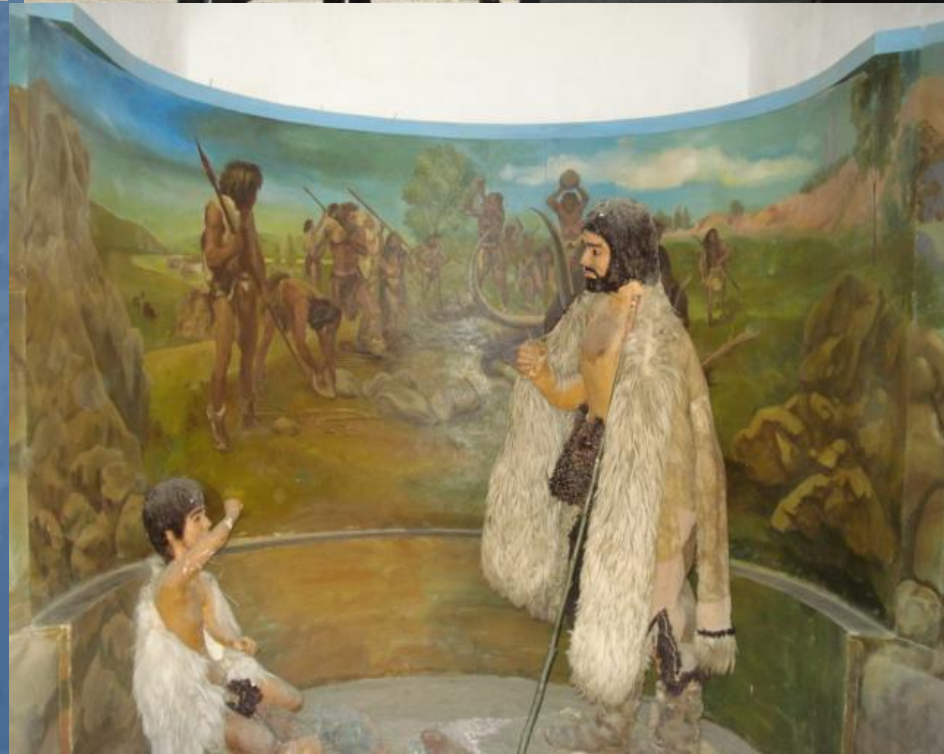
```
graph TD; A[Кўрсатмалилик методи] --> B[Намойиш этиш]; A --> C[тасвирлаш]; A --> D[экскурсия]
```

Намойиш этиш

тасвирлаш

экскурсия

Экскурсия методи намуналари

Учинчи гуруҳ усуллари – ўқув информациясини амалий меҳнат ҳаракатлари орқали бериш (амаллий усуллари, машқлар, лаборатория ишлари, дастур тузиш, педагогик масалаларни ечиш, меҳнат ҳаракатлари ва бошқалар)

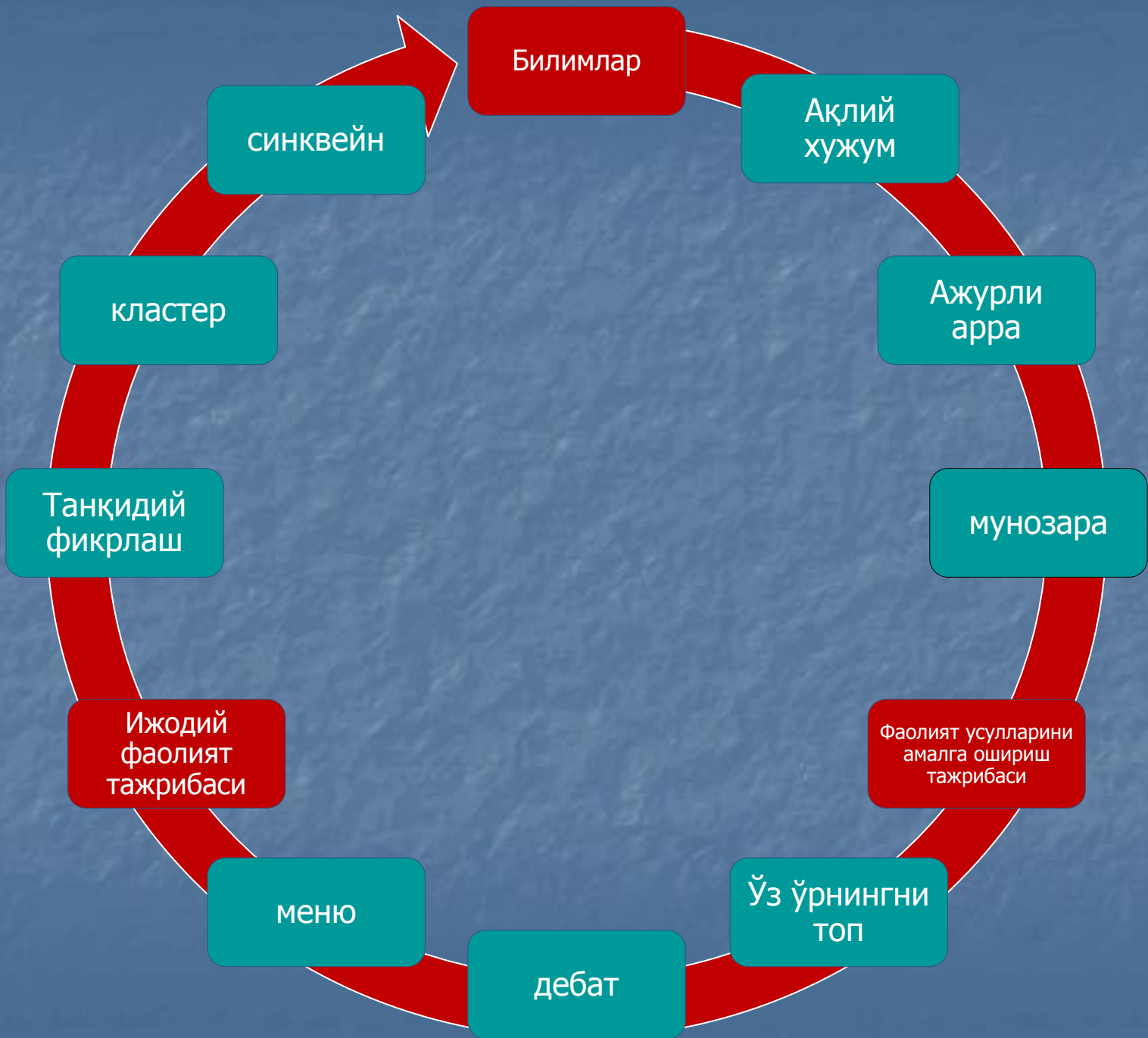
Лаборатория машғулоти турлари

кузатиш

Тажриба ёки синов ўтказиш

Тегишли асбоб ёки қуроллар орқали маълум объектни ўлчаб кўриш

Олинган натижани умумлаштириш ва хулосалаш

Фикрлар ҳужуми»

ТЕХНОЛОГИЯСИ

- Мазкур метод ўқувчиларнинг машғулотлар жараёнидаги фаолликларини таъминлаш, уларни эркин фикр юритишга рағбатлантириш ҳамда бир хил фикрлаш инерциясидан озод этиш, муайян мавзу юзасидан ранг - баранг ғояларни тўплаш, шунингдек, ижодий вазифаларни хал этиш ечиш жараёнининг дастлабки босқичида пайдо бўлган фикрларни енгишга ўргатиш учун хизмат килади. «Фикрий ҳужум» методи А.Ф.Осборн томонидан тавсия этилган бўлиб, унинг асосий тамойили ва шарти машғулот (баҳс)нинг ҳар бир иштирокчиси томонидан ўртага ташланаётган фикрга нисбатан танқидни мутлақо таъқиқлаш, ҳар қандай луқма ва ҳазил - мутойибаларни рағбатлантиришдан иборатдир.

«Ялпи фикрлар ҳужуми» методи

- Ушбу метод Ж.Дональд Филипс томонидан ишлаб чиқилган бўлиб, уни бир неча ўн (20-60) нафар ўқувчилардан иборат гуруҳларда қўллаш мумкин.
- Метод ўқувчилар томонидан янги ғояларнинг ўртага ташланиши учун шароит яратиб беришга хизмат қилади. Ҳар бири 5 ёки 6 нафар ўқувчиларни ўз ичига олган гуруҳларга 15 дақиқа ичида ижобий ҳал этилиши лозим бўлган турли хил топшириқ ёки ижодий вазифалар берилади. Топшириқ ва ижодий вазифалар белгиланган вақт ичида ижобий ҳал этилгач, бу ҳақида гуруҳ аъзоларидан бири ахборот беради.
- Гуруҳ томонидан берилган ахборот (топшириқ ёки ижодий вазифанинг ечими) ўқитувчи ва бошқа гуруҳлар аъзолари томонидан муҳокама қилинади ва унга баҳо берилади. Машғулот якунида ўқитувчи берилган топшириқ ёки ижодий вазифаларнинг ечимлари орасида энг яхши ва ўзига хос деб топилган жавобларни эълон қилади. Машғулот жараёнида гуруҳ аъзоларининг фаолиятлари уларнинг иштироклари даражасига кўра баҳолаб борилади.

«Бумеранг» технологияси

- Бу технология бир машғулот давомида ўқув материални чуқур ва яхлит ҳолатда ўрганиш, ижодий тушуниб етиш, эркин эгаллашга йўналтирилган. У турли мазмун ва характерга (муаммоли, мунозарали, турли мазмунли) эга бўлган мавзуларни ўрганишга яроқли бўлиб, ўз ичига оғзаки ва ёзма иш шакллари қамраб олади. Ҳар бир машғулот давомида талабаларнинг турли топшириқларни бажариши, навбат билан ўқитувчи ёки талаба, иқтисодчи ёки тадбиркор ролида бўлиши, керакли баллни тўплашига имконият яратади.

«Веер» технологияси

- Бу технология мураккаб, кўптармоқли, мумкин қадар муаммо характеридаги мавзуларни ўрганишга қаратилган. Технологиянинг моҳияти шундан иборатки, бунда мавзунинг турли тармоқлари бўйича ахборот берилади ва уларнинг ҳар бири алоҳида муҳокама этилади. «Веер» технологияси танқидий, таҳлилий, аниқ ва мантиқий фикрларни ривожлантиришга ҳамда ўз ғоялари ва фикрларини ёзма ва оғзаки шаклда баён этиш ҳамда ҳимоя қилишга имконият яратади.

«Иқтисодчи-раҳбар» технологияси

- Бу усул талабаларни ижодий, мустақил, образли фикрлашга ўргатади. Иш режасини тузиш, танқидий фикрлаш қобилиятларини ривожлантиришга ёрдам беради. Масалан, «Узини-ўзи бошқариш», «Раҳбарнинг ташкилий қобилиятлари», «Замонавий тадбиркор шахси», «Замонавий иқтисодчининг шахси» деб номланувчи мавзуларнинг якунида «Иқтисодчи-раҳбар» деган янги усулдан фойдаланилади. Ҳар бир талабага варақлар тарқатилади, уларда «Мен фирма директори», «Мен фермер», «Мен банкир», «Мен тадбиркор», «Мен оддий ишчи» каби саволлар ёзилган. Ҳар бир гуруҳ талабаси ўзига тушган фаолиятни таърифлаб, мазмунини очиқ беради.

Кластер” методи

Кластер методи педогогик, дидактик стратегиянинг муайян шакли бўлиб, у ўқувчиларга ихтиёрий муаммолар хусусида эркин, очиқ ўйлаш ва шахсий фикрларни бемалол баён этиш учун шароит яратишга ёрдам беради. Мазкур метод турли хил ғоялар ўртасидаги алоқалар тўғрисида фикрлаш имкониятини берувчи тузилмани аниқлашни талаб этади. “Кластер” методи аниқ объектив йўналтирилмаган фикрлаш шакли саналади. Ундан фойдаланиш инсон мия фаолиятининг ишлаш тамойили билан боқлиқ равишда амалга оширилади. Ушбу метод муайян мавзунинг ўқувчилар томонидан чуқур ҳамда пухта ўзлаштирилгунига қадар фикрлаш фаолиятининг бир маромда бўлишини таъминлашга хизмат қилади. Стил ва стил ғоясига мувофиқ ишлаб чиқилган “Кластер” методи пухта ўйланган стратегия бўлиб, ундан ўқувчилар билан яқка тартибда ёки гуруҳ асосида ташкил этиладиган машғулотлар жараёнида фойдаланиш мумкин.

Таълимни индивидуаллаштиришда интеллект ва тафаккур мезонлари.

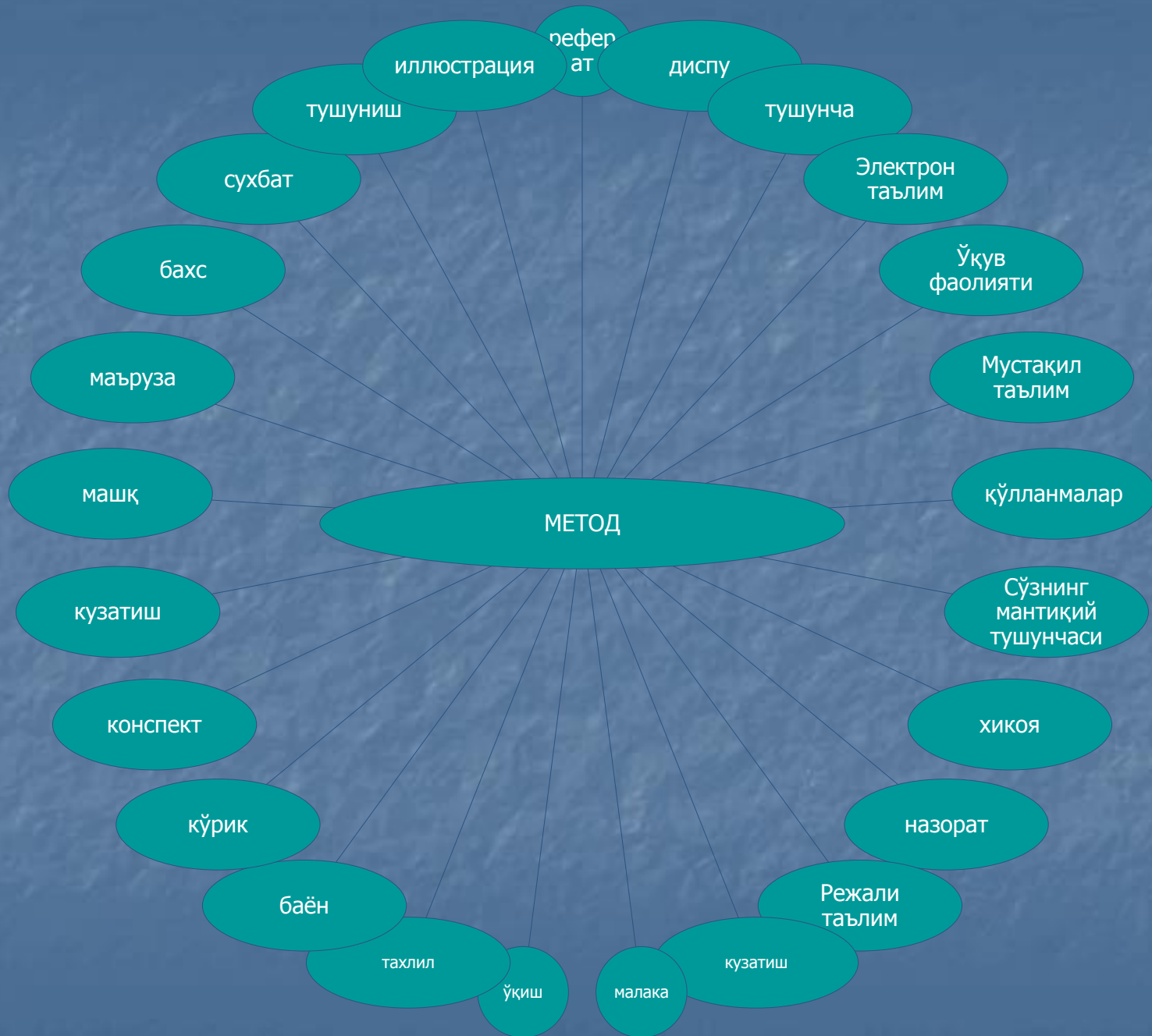
Жинс эркаклар ва аёллар ўртасидаги универсиал биологик фарқ бўлиб, анатомик ва физиологик моҳиятини яъни индивиднинг биологик жинсга – эркак ёки аёл жинсига мансублигини аниқлаш учун асос бўладиган биологик белгилар бирлигидир. Эркак ва аёллар ролларидаги жиддий бўлмаган фарқлар уларнинг биологик хусусиятларига тааллуқлидир. Бироқ эркаклар ва аёллар ўртасидаги биологик бўлмаган сабабларга асосланувчи кўплаб фарқлар мавжуд, яъни ижтимоий роллар, фаолият шакллариининг бўлишини, хатти-ҳаракат ва индивидларнинг психологик тавсифномаларида фарқлар мавжуд.

Гендернинг ижтимоий ташкил топганлигини антропологик тадқиқотлар ҳам исботлайди.

- Улар ўзлари ўрганган жамиятда ота ва она роллари ижтимоий иерархияда эркаklar ва аёллар мавқеи қай тарзда белгиланганлигини кузатган. Анъанавий равишда аёлларга хос деб исобланган пассивлик меҳрибонлик болаларга муҳаббат ва назокат бир уруғда эркак мизожига хос хусусиятлар деб белгиланса аини пайтда бошқа гуруҳда улар аксарият аёллар ва эркаklar томонидан қабул қилинмас эди.
- Кейин пайдо бўлган кўплаб тадқиқотлар шуни кўрсатадики анъанавий эркаklarга хос ва аёлларга хос деб ҳисобланган тасаввурлар ҳатто бир жамият ривож тарихи давомида ҳам ўзгариши мумкин. Бундай тадқиқотлар биологик жинсга мансублик ҳаракатларнинг анъанавий жиҳатларини соддалаштирилган тарзда тушунтирувчи кўп асрлик амалиётни шубҳа остига олди. Шахснинг эркаklarга ёки аёлларга хос деб ҳисобланган хусусиятлари бугунги кунгача жамият томонидан у ёки бу жинсга нисбатан бериладиган кийим одатлар бош кийим каби жинсга кам даражада тааллуқлидир.

Дифференцијалашган ёндашувнинг аҳамияти

- **Дифференциация** (яъни якка ҳолдаги ёндошув) талаба шахсини чуқурроқ ўрганишга, кучли ва заиф томонларини аниқлашга ёрдам беради. Талаба шахси чуқурроқ ўрганилгандан кейингина унга мос бўлган методлар танлаб олиниши мақсадга мувофиқ. Барча талабалар учун умумий методлар қўллаш таълимни кўр-кўрона олиб бориш билан баробар ва бу ҳолда таълимнинг самарасини жуда паст даражага эга бўлади. Таълимни дифференцијалаш муаммоси ҳозирги даврда ривожланган мамлакатларда маълум даражада ўз ечимини топмоқда ва айтиш керакки, бу ечимлар ижобий ютуқларни қўлга киритишга ёрдам бермоқда.

Китоб ўқитиш методлари

А) ЎҚИТИШ
МЕТОДЛАРИ

Қидиришли

Информацион
хабарлар

Ўрганиш

тушунишли

Муаллифнинг
қўлёзмаси

Амалий
қўлланма

Амалий
қайта
ишловчи

Тушунишни
қўзғатувчи

Қайта
ишловчи

Бажарувчи

Б) ТАЪЛИМ
МЕТОДЛАРИ

Фойдаланилган адабиётлар:

1. И. А. Каримов “Баркамол авлод орзуси” Тошкент-2000
2. И. А. Каримов “Баркамол авлод Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори” Тошкент-1997
3. Н. Р. Ғайбуллаев, Р. Ёдгоров, Р. Маматқулова “Педагогика” Университет-2005
4. М. Асқарова, М. Хайитбоев “Педагогика” Тошкент-2008
5. Х. Ибрагимов Ш.Абдуллаева “Педагогика назарияси” Тошкент-2008
6. Р. Мавлонова О. Тўраева К. Ҳоликбердиев “Педагогика” Тошкент-2001
7. Б. Зиёмухаммадов “Педагогика” Тошкент-2006
8. А. Зунунов У. Маҳкамов “Дидактика”

Эътиборингиз учун раҳмат